

Asia: VN/16832/2024

Hallituksen esitys rikoslain 16 luvun muuttamiseksi (sinivilkkusabotaasi)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL ry:n lausunto:

1. Yleistä

Hallituksen esityksessä esitetään toteutettavaksi niin kutsuttua sinivilkkusabotaasia koskeva kriminalisointi sisäisen turvallisuuden viranomaisten ja ensihoidon henkilöstön suojaamiseksi lisäämällä rikoslain 16 lukuun poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamista koskeva rangaistussäännös. Lisäksi rikoslakia esitetään muutettavaksi siten, että väkivallasta ensihoitohenkilöstöä kohtaan tai sillä uhkaamisesta seuraava rangaistus vastaa virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta seuraavia rangaistuksia.

Sinivilkkusabotaasilla (Blue light sabotage) tarkoitetaan viranomaisiin ja viranomaisajoneuvoihin kohdistuvaa väkivaltaista häirintää. Termiä on käytetty paitsi Ruotsissa myös muualla Euroopassa. Kyse on siten laajemmasta ilmiöstä, josta on viitteitä myös Suomessa.

Esityksessä todetaan - viitaten valmisteluvaiheessa tilannekuvan luomiseksi Poliisihallituksen antamaan vastaukseen - että poliisin voidaan arvioida olevan sellainen yhteiskunnallinen toimija, johon kohdistuu väkivaltaa ja häirintää eri muodoissa laajalti (kohta 2.3.3 Poliisihallitus / s. 25). Tämä on havaittu myös SPJL:ssä. Poliisin lisäksi sinivilkkusabotaasi kohdistuu myös ensihoitajiin ja pelastajiin. Kuten esityksessä todetaan, poliisi sekä ensihoitajat ja pelastajat hoitavat yhteiskunnallisesti merkittävää tehtävää. Näiden tahojen toiminta kytkeytyy suoraan erinäisiin perustuslaissa suojattuihin perusoikeuksiin. Tämän lisäksi poliisi toimii yhteiskuntarauhan ja oikeusvaltion turvaajana. Sinivilkkusabotaasilla on siten laajalle ulottuvat ja merkittävät haittavaikutukset sekä yksilölle että koko yhteiskunnalle. Onkin välttämätöntä, että viranomaisten

toimintakykyä suojataan, poliisi- ja hälytystoiminnassa työskenteleville annetaan rikoslaissa riittävää erityissuojaa, hälytys- sekä pelastustoimintaan kohdistuvaa haitantekoa pyritään ennaltaehkäisemään ja poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamiseen ja haittaamiseen syyllistyneet henkilöt saatetaan rikosoikeudelliseen vastuuseen.

Ehdotetuille muutoksille on selkeä tarve ja siltä osin ne ovat perusteltuja. Lainsäädäntö tulee toteuttaa mahdollisimman pikaisesti.

2. Tavoitteiden saavuttaminen ehdotetuilla lainsäädäntömuutoksilla

Esityksessä todetaan, että kriminalisointi koskee rikoslaissa jo suurelta osin rangaistavaksi säädeltyä toimintaa. Tästä huolimatta SPJL pitää erittäin tärkeänä, että toiminta tulee kriminalisoida erikseen juuri rikoslain 16 luvussa. Tällä tavoin annetaan välttämätöntä erityissuojaa viranomaistoiminnalle.

SPJL katsoo sinivilkkusabotaasin erilliskriminalisoinnin olevan tehokkain ja johdonmukaisin keino saavuttaa tavoitellut tavoitteet. Lainsäädännön lisäksi muutokset on saatettava tehokkaasti paitsi rangaistussäännöksiä soveltavien viranomaisten myös kansalaisten tietoon.

Syyteoikeusjärjestelyt:

SPJL katsoo, että poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamisen sekä haittaamisen tulee olla yleisen syytteen alainen rikos kuten esityksessä esitetään.

Syyteoikeuden järjestäminen virallisen syytteen alaiseksi varmistaa sekä yhteiskunnan että työnantajan reagointimahdollisuudet sinivilkkusabotaasia vastaan ja parantaa samalla rikosten uhriksi joutuvien henkilöiden asemaa.

3. Tunnusmerkistöjen selkeys

Ehdotetut 3 a ja 3 b § ovat sanamuodoltaan johdonmukaisessa suhteessa rikoslain 16 luvun 1 ja 2 §:n kanssa. Uusien rangaistussääntöjen tunnusmerkistöistä on siten vastaavalla täsmällisyydellä ennakoitavissa, onko jokin toiminta rangaistavaa. Lisäksi esityksessä selvennetään ehdotettujen säännösten ja 16 luvun nykyisten säännösten keskinäistä suhdetta.

Esityksessä todetaan, että ehdotetut lakimuutokset koskevat toimintaa, joka yleisesti voidaan yhteiskunnassa ymmärtää rikolliseksi. Vaikka tällä perusteella esitettyjä säännöksiä voidaan pitää pitkälti päällekkäisenä olemassa olevan sääntelyn kanssa, selkeyttää erilliskriminalisointi kuitenkin erilaisten poliisi- ja hälytystoimintaa vastaan kohdistuvien tekojen rangaistavuutta nimenomaan erityissuojana viranomaistoiminnalle.

3 a § Poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttaminen:

Esityksessä arvioidaan sen - ettei säännöksen soveltamisen edellytyksenä olisi julkisen vallan käyttö - vahvistavan oikeusvarmuutta, koska käytännössä voi olla vaikeaa arvioida onko tilanteessa kyse julkisen vallan käytöstä vai ei. Tämä osaltaan selkeyttää tunnusmerkistöä.

Näin taataan erityinen suoja poliisi- ja hälytystoiminnassa työskenteleville henkilöille väkivallan ja sen uhan varalta myös niissä tapauksissa, kun teon kohteena olevaan toimeen ei liity julkisen vallan käyttöä. Tunnusmerkistöä selkeyttää myös se, että säännöksessä tarkoitettuun poliisitoimintaan kuuluisi poliisin operatiivinen toiminta laajasti tulkiten kaikilla poliisin toimialueilla. Tämä tarkoittaisi ainakin valvontaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, hälytystoimintaa, rikosten estämistä, selvittämistä ja paljastamista sekä liikennevalvontaa riippumatta siitä, mikä poliisin toimija tällaisia tehtäviä hoitaa.

Pykälän 1 momentin 2 kohta eli poliisi- ja hälytystoiminnassa käytettävän omaisuuden suojan vahvistaminen on johdonmukaisessa suhteessa 1 kohdan kanssa sekä välttämätöntä sääntelyn tavoitteiden saavuttamiseksi. Poliisi- ja hälytystoiminnassa välineistö on paitsi ehdoton edellytys tehtävien asianmukaiseen, tehokkaaseen sekä turvalliseen suorittamiseen myös usein ehdoton edellytys ylipäänsä tehtävien suorittamiselle. Ilman välineistölle annettavaa suojaa toiminnalle annettava suoja ei olisi riittävää ja tehokasta. Kuten esityksessä todetaan, poliisi- tai hälytystoiminnassa käytettäviä ajoneuvoja tai välineistöä ei ole erikseen mainittu omaisuusrikoksia koskeissa rangaistussäännöksissä. Tältä osin tunnusmerkistöä voidaan pitää perusteltuna.

3 b § Poliisi- tai hälytystoiminnan haittaaminen:

Esitetty 3 b § on johdonmukaisessa suhteessa esitettyyn 3 a §:n että rikoslain 16 luvun 2 §:n kanssa. Tunnusmerkistö on kirjoitettu myös muiden perusrikosta lievempien tekemuotojen tapaan avoimeksi, jolloin tunnusmerkistön ytimenä olisi kokonaisarvostelu.

4. Rangaistusasteikot

SPJL pitää ehdotettua rangaistusasteikkoa oikeasuhtaisena suhteessa teon moitittavuuteen ja rangaistusjärjestelmään kokonaisuudessaan. Ehdotettu sääntely on johdonmukaisessa suhteessa rikoslain 16 luvun nykyisiin rangaistussäännöksiin. Poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamisesta säädetty enimmäisrangaistus olisi sama kuin virkamiehen väkivaltaisessa vastustamisesta. Säännöksen mukainen minirangaistus olisi puolestaan vankeuden yleinen minimi, koska säännöksen kattama moitittavan menettelyn ala on laaja ja kattaa varsin erilaisia tekoja, joista osa kohdistuu pelkästään omaisuuteen. Samoin poliisi- tai hälytystoiminnan haittaamista koskeva rangaistusasteikko vastaa virkamiehen vastustamisen rangaistusasteikkoa. Omaisuuteen kohdistuvista rikoksista olisi mahdollista tuomita osittain nykyistä huomattavastikin ankarampia rangaistuksia, mutta kuten esityksessä todetaan, tätä voidaan pitää hyväksyttävänä ottaen huomioon poliisi- ja hälytystoiminnassa käytettävän omaisuuden tärkeä merkitys ja kriminalisoinnin suojelukohteet. Seuraukset poliisi- tai hälytystoiminnan estämisestä voivat pahimmassa tapauksessa ulottua paljon pidemmälle kuin vain suoraan itse poliisi- tai hälytystoimintaan ja sitä suorittaviin henkilöihin. Rikostunnusmerkistön suojaama välitön oikeushyvä on poliisi- ja hälytystoiminta ja sitä

suorittava henkilöstö ja välineistö, mutta sillä suojataan välillisesti myös niitä oikeushyviä, joita poliisi- ja hälytystoiminnalla suojataan yksittäisen tehtävän kautta. Nämä voivat olla esim. ihmisten hengen ja terveyden tai tärkeiden yhteiskunnallisten toimintojen turvaaminen. Riippuen yksittäisen teon kohteeksi joutuneen poliisi- tai hälytystehtävän sisällöstä ja siihen kohdistuneen häirinnän asteesta, tehtävän kohteelle voi siis myös tämän seurauksena aiheutua konkreettista vaaraa ja mittaamatontakin vahinkoa.

5. Ehdotusten vaikutukset

Yhteiskunnallisilta vaikutuksiltaan esitys vastaisi toimintaympäristön haasteisiin ja esityksen mukaiset 16 lukuun lisättävät uudet säännökset tehostaisivat yhteiskunnan reagointia poliisi- ja hälytystoiminnassa työskenteleviin henkilöihin kohdistuvaa väkivaltaa ja sillä uhkaamista vastaan. Lisäksi ehdotetut säännökset parantaisivat tällaisen käyttäytymisen uhriksi joutuvien henkilöiden asemaa ja työnantajan mahdollisuuksia reagoida vastustamis- ja haittatilanteisiin myös työsuojelullisesta näkökulmasta.

Oikeuskäytäntö lopulta määrittelee kyseisten kriminalisointien käytännön vaikuttavuuden. Ruotsissa on vastaavanlaisen, vuonna 2020 kriminalisoidun sinivilkkusabotaasin kautta jouduttu jo arvioimaan ja ottamaan kantaa tähän liittyviin käytännön kysymyksiin. Ruotsin Korkein oikeus on joutunut arvioimaan esimerkiksi sitä, millaisen tason poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamisen täytyisi olla, jotta se voisi täyttää rikostunnusmerkistön sekä myös rikoskumppanuuden täyttymistä eli sitä, milloin kahden tai useamman henkilön voidaan katsoa syyllistyneen yhdessä tällaiseen rikokseen. Rikoskumppanuuden osalta vaikean näyttökysymyksen muodostaakin ainakin vaatimus yhteisymmärryksestä eli tietoisuus siitä, että rikostunnusmerkistö täyttyy oman toiminnan ja muiden toiminnan yhteisvaikutuksesta. Tämä oikeudellinen kysymys linkittyy vahvasti teon tahallisuuden arviointiin, koska tahallisuuden tulee periaatteessa kattaa myös yhteisymmärryksen eli tietoisuuden siitä, että oma ja tekijäkumppanien toiminta täyttää yhdessä kyseisen tunnusmerkistön.

Ridanpää Rita
Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL ry